

Venäjä

Venäjällä työttömyys laski ja palkkojen nousu jatkui vahvana, mutta reaalitytulot supistuivat elo-syyskuussa. Kansainvälisen työjärjestön ILO:n määritelmän mukainen työttömyysaste on laskenut edelleen tänä vuonna tuntuvasti ja oli syyskuussa vain 4,5 %. Vuoden 2017 syyskuussa työttömyysaste oli 5 %. Moskovassa ja Pietarissa työttömyysaste on alle 2 %.

Nimellinen keskipalkka on noussut lähes 11 % vuodentakaisesta ja se oli syyskuussa 42 200 ruplaa (530 euroa). Työttömyyden lasku ja osittainen työvoimapula kasvukeskuksissa on osaltaan tukenut hyvää palkkakehitystä, mutta suurin yksittäinen tekijä on palkkojen nousu julkisten palvelujen aloilla. Toukokuussa 2012 annettujen presidentin ukaasien mukaiset viimeiset palkkojen korotukset koulutuksessa, terveydenhuollossa ja kulttuurisektorilla toteutettiin alkuvuoden aikana.

Alkuvuonna palkkojen nousu riitti korvaamaan muiden tulonlähteiden (eläkkeiden, tulonsiirtojen, pääomatulojen ja yrittäjätulojen) heikkoa kehitystä. Neljän vuoden supistumisen jälkeen kotitalouksien käytettävissä olevat reaalitytulot kasvoivat tämän vuoden alkupuoliskolla hieman vuoden takaisesta tasosta. Palkkojen nousuvauhdin hidastuttua reaalitytulojen kasvu pysähtyi ja vuoden kolmannella neljänneksellä reaalitytulot olivat samalla tasolla kuin vuotta aiemmin. Reaalitytulojen heikko kehitys selittää osaltaan vähittäiskaupan vaimaakaasua. Syyskuussa keskimääräinen nimellispalkka oli 11 % mutta vähittäiskaupan määrä vain 2,2 % suurempi kuin vuosi sitten.

Venäjä on 43. sijalla Maailman talousfoorumin tämän vuoden kilpailukykyvertailussa. Viime viikolla julkaistussa vertailussa on mukana 140 maata. Venäjän sijoitus on kohonnut hieman viimeisen kymmenen vuoden aikana. Se sijoittuu edelleen vauraiden länsimaiden taakse, mutta entisten sosialistimaiden joukossa kärjen tuntumaan.

Vertailu kokoa yhteensä 90 mittaria, joista valtaosa on muiden instituutioiden kehittämisiä. Niiden on tarkoitus kuvata maan edellytyksiä menestyä maailmanmarkkinoilla. Mittarit koskevat mm. perusinstituutioita, infrastruktuuria, rahoitusjärjestelmää, tutkimusta, kehitystä, terveyttä ja koulutusta.

Vertailun tuloksia tulkittaessa on huomattava, että kaikkia mittareita ei ole suhteutettu maiden kokoihin. Talouden koko muodostaa jo suoraan indeksin painosta 1/12, ja jotkin laatumittarit suosivat suuria maita. Esimerkiksi akateemisia artikkeleita ja tutkimuslaitoksia laskettaessa – vaikkakin josain määrin laadulla painottaen – suuri maa saa helposti suuren lukeman. Näin ollen suuret maat sijoittuvat vertailussa korkeammalle kuin mihin talouden toiminnan ominaisuudet antaisivat ehkä syytä.

Venäjän suhteelliseksi vahvuudeksi nousee muun muassa markkinoiden koko (6.), tutkimuslaitosten taso (12.), rautatiekuljetusten tehokkuus (15.), lentokenttäverkoston kattavuus (18.), tieteellinen julkaiseminen (22.) ja viestintäteknologian omaksuminen (25.).

Venäjän heikkouksiksi arvioidaan kansanterveys, rahoitusjärjestelmä ja perusinstituutit. Erityisen suuriksi haasteiksi kilpailukykyyn kannalta nousevat työvoimaverot (133.), lehdistönvapauden rajoitukset (121.), pankkien vakavaraisuus (114.), korruptio julkisella sektorilla (113.), omistusoikeuksien rikkomukset (112.), paikallisesta sääntelystä johtuvat tuonnin hidasteet (113.) ja tullimaksujen monimutkaisuus (110.) sekä tiestön huono kunto (104.).

Kiina on vertailussa 28. sijalla. Sen suurimmat vahvuudet ja heikkoudet ovat suunnilleen samat kuin Venäjän. Tosin infrastruktuurivertailussa Kiina nousee huomattavasti korkeammalle kuin Venäjä.

IMF arvioi julkisen talouden ja julkisen sektorin yritysten osuuden Venäjän BKT:stä olevan yksi kolmasosa. IMF tähdentää, että sen vuonna 2014 julkaisemat tiedot julkisen talouden ja julkisen sektorin yritysten tulojen suhteesta BKT:hen (70 %) eivät tarkoita osuutta BKT:stä, jollaiseksi arvio on usein väärin ymmärretty.

IMF on nyt laskenut BKT-osuuden sen mukaan, mikä on julkisen talouden ja valtionyritysten osuus tuloista talouden markkinaohkoilla ja osuus työntekijöistä muilla lohkoilla, joilla yritysten ja organisaatioiden tulomuodostus ei tapahdu markkinapohjaisesti. Mukaan on laskettu 20 suurimman valtionyrityksen (pl. pankit) tytäryritykset Venäjällä. Tuloksena oleva yhden kolmasosan osuus BKT:stä koskee vuotta 2016, mutta IMF:n laskelmien mukaan osuus oli käytännössä sama vuonna 2012.

IMF korostaa, että julkisen sektorin yrityksiin liittyvät haittavaikutukset voivat ilmetä laajemmin mm. toimialojen liiallisen keskittymisen ja kilpailun puutteen, valtion ja valtionyritysten hankintojen vähäisen avoimuuden sekä suosikki-asemaan perustuvan luotonosaannin kautta.

Venäjällä kansantalouden ja valtionhallinnon akatemian sekä Gaidar-instituutin tutkijat julkaisivat omat julkisen sektorin BKT-osuutta koskevat arvionsa alkuvuonna. Julkisen talouden osuudeksi BKT:stä on noteerattu Rosstatin BKT-tilastoissa ilmoittama vajaan 20 %, joka koskee koko tätä vuosikymmentä. Valtionyrityksistä ei Venäjällä ole BKT-tilastoja. Tutkijoiden perusarviossa niiden sekä muutaman valtionkorporaation ja valtion suurimpien liikelaitosten osuus BKT:stä on peräti yli neljäsosa. Tämä perustuu kahteen osalaskelmaan. Ensimmäisessä vaiheessa yli sadan valtion yrityksen sekä em. valtionkorporaatioiden ja liikelaitosten osuudeksi koko yrityssektorin tuloista lasketaan noin 12 %. Toisessa vaiheessa niiden osuus BKT:stä on arvioitu olettamalla rohkeasti, että Gazpromin ja Rosneftin tilinpäätöstiedoista laskettu tuotetun BKT-lisäarvon ja tulojen suhde olisi yhtä suuri kaikissa muissakin valtionyrityksissä.

Kiina

Virallinen Kiina rauhoittelee hidastuvasta kasvusta huolestuneita markkinoita. Kiinan tilastovirasto raportoi tammi-syyskuun BKT:n reaalisien vuosikasvun olleen 6,7 %, kun kolmannella neljänneksellä kasvu hidastui 6,5 prosenttiin. Osaltaan kasvun hidastuminen heijastaa tuotannon palveluvaltaistumista. Viimeisen vuoden jaksolla palveluiden osuus kokonaistuotannosta oli 52 %, teollisuuden ja rakentamisen vajeat 41 % ja alkutuotannon runsaat 7 %.

Luottamus Kiinan taloustilastoihin on heikko, mutta virallistenkin tilastojen mukaan kasvu on hidastumassa. Syyskuussa kolme seuratuinta indikaattoria viittasi vuosikasvun painuneen jo alle 6,5 prosenttiin. Vaikka vähittäiskaupan reaalkasvu jäi vain hitusten tuon tason alle, teollisuustuotannon kasvu painui alle 6 prosentin ja investointien reaalkasvu on jo pitkään pyörinyt nollan paikkeilla.

Kasvun hidastuminen ja Kiinan velkaongelmat yhdessä kauppapoliittisen epävarmuuden kanssa pitävät markkinoita jännityksessä. Markkinoita rauhoitellakseen hallitus lupasi jälleen toimia yksityisten yritysten rahoitustilanteen helpottamiseksi ja selvensi rahastojen kauppaamiin omaisuudenhoitotuotteisiin liittyvää säätelyä. Ongelmien luonteesta ja laajuudesta johtuen markkinoiden rauhoittaminen yksittäisillä lupauksilla on kuitenkin vaikeaa, ja erilaiset häiriöt tulevat jatkossakin kuulumaan kuvaan. Tällä viikolla Kiinan markkinoita painoi myös Yhdysvalloista muille markkinoille levinnyt osakekurssien lasku.

Kiinan keskeiset valtionyritysten reformit polkevat paikallaan. Kiinassa on viime vuosina erilaisten ohjelmien ja tukien avulla pyritty tekemään valtionyrityksistä suurempia ja vahvempia, mikä on kaventanut yksityisen sektorin liikkumavaraa. Valtionyhtiöiden osuus teollisuuden varoista onkin tänä vuonna kääntynyt hienoiseen kasvuun.

Nyt kun talouskasvu on hidastunut, huolet tulevasta kasvusta lisääntyneet ja kansainvälinen kritiikki valtionyrityksiä kohtaan kasvanut, maan johto on alkanut puhua aiempaa enemmän yksityisen sektorin tärkeydestä. Presidentti Xi Jinpingin nimissä julkaistiin viime viikonloppuna kirje, jossa korostettiin yksityisen sektorin tärkeyttä. Myös varapääministeri Liu He on viime aikoina ollut aktiivinen yksityisen sektorin puolestapuhuja.

Yksityisen sektorin auttamisessa tärkeintä olisi valtionyrityöiden saattaminen samalle viivalle yksityisten yritysten kanssa. Valtaosa Kiinan rahoitussektorista on valtion hallinnassa ja pankit suosivat lainapolitiikassaan valtionyrityöitä, vaikka yhtiöiden taloustilanne ja niiden hankkeiden kannattavuus olisivat heikkoja. Pankit kokevat, että valtionyrityksillä on valtion takaus, jos riskit realisoituvat. Riskien hinnoittelun vääristyminen on johtanut siihen, että monet valtionyritykset ovat ylivelkaantuneet. Yritysten holtittoman lainanoton seurauksena pankkien todellisten roskalainojen

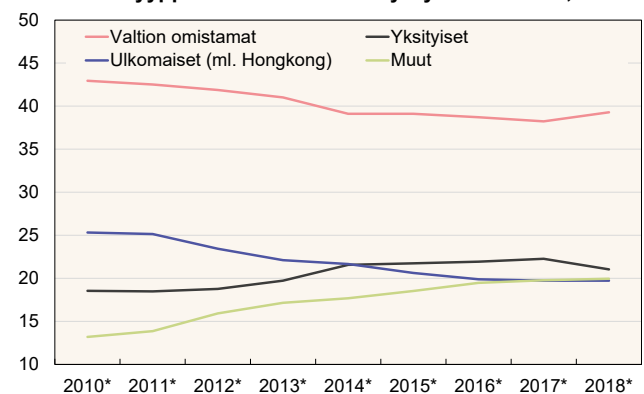
määrä on merkittävä. Kiinaa on jo pitkään kehoitettu luopumaan valtionyritysten implisiittisestä valtiontakauksesta talouden vääristymien poistamiseksi.

Vaikka valtionyrityöiden uudistaminen on yksi keskeisimpiä reformilohkoja, niissä ei ole viime aikoina juuri edetty. Muutama vuosi sitten käynnistettiin kampanja valtionyritysten osuuksien myymisestä yksityisille (mixed-ownership reform), mutta sen tulokset ovat jääneet laihoiksi. Joitain valtionyrityksiä on myyty toimivalle johdolle.

Uudistusten läpiviennin suurimpana ongelmana on pidetty sitä, että uudistukset sotivat päättäjien omaa etua vastaan. Valtionyhtyksillä on tiiviit yhteydet poliittisiin päättäjiin, sillä yritysten johdossa on puolueen valitsema johtaja. Johtajien kierrätys valtionyritysten, julkisen hallinnon päätävien elimien ja viranomaisvalvojen välillä on tavallista. Päättäjät käyttävät valtionyrityöitä myös talouspolitiikan työkaluna takaamaan sen, että asetettuihin kasvutavoitteisiin päästään. Työkalusta luopuminen on vaikeaa. Yritysyhteyksistä voi olla myös henkilökohtaista hyötyä puolueen hierarkiassa etenemisessä tai varallisuuden kartuttamisessa.

Keskushallinnon alaisuudessa toimivan valtion yritysliikkeen hallinnoivan SASACin alaisuudessa on 96 konsernia. Määrä on ollut pienemmän päin, sillä yritysliikettä on yhdistelty. Kun konsernien tytäryritykset ja muut keskushallinnon alaiset yritykset lasketaan mukaan, keskushallinnon alaisuudessa oli OECD:n mukaan noin 50 000 yritystä vuoden 2015 lopussa ja ne työllistivät 20 miljoonaa ihmistä. Kun mukaan lisätään aluetason yritykset ja tytäryhtiöt, Kiinassa toimi vuoden 2015 lopussa 160 000 valtionyritystä. Näistä 25 000 toimi teollisuudessa, 15 000 kiinteistösektorilla, 13 000 alkutuotannossa ja 10 000 kuljetussektorilla. Yritykset työllistivät OECD:n mukaan yhteensä 40 miljoonaa ihmistä, joista 11 miljoonaa oli alkutuotannossa, 7 miljoonaa teollisuudessa ja 5 miljoonaa kuljetussektorilla. Joidenkin Kiinan omien virallisten arvioiden mukaan valtionyritykset työllistävät yhteensä 60 miljoonaa ihmistä. Joka tapauksessa määrä on suhteellisen pieni Kiinan työmarkkinoiden 770 miljoonaan työntekijään ja valtionyritysten sitomiin resursseihin nähden.

Eri omistustyyppien osuus teollisuusyritysten varoista, %

*) Tilanne kunkin vuoden elokuussa.

Lähde: CEIC, Kiinan tilastovirasto ja BOFIT